

KOVÁCS MAGDOLNA

Helsinki

Leksikaalisten aukkojen täyttäminen kaksikielisessä australiansuomalaisten ja -unkarilaisten puheessa

Kaksikielisyyss konteksti australiansuomalaisilla ja -unkarilaisilla

Siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä puhetta tarkasteltaessa huomataan, miten suuri merkitys kontekstilla on. Kontekstilla tarkoitetaan tässä sekä makrotason että mikrotason ilmiötä. Makrotason ilmiönä kaksikielisyyks on se konteksti, joka luo puhujalle täysin erilaiset olosuhteet kuin yksikielinen ympäristö. Toisaalta konteksti voidaan käsittää ja käsitetäänkin yleensä enemmän mikrotason ilmiöksi eli tekstiyhteydeksi. Tässäkin mielessä kontekstilla on tärkeä merkitys kaksikielisten puheessa. Esitelmäni keskittyy kahden siirtolaiskielen, australiansuomen ja -unkarin tarkasteluun ja tässäkin etupäässä mikrotason ilmiöihin. On mielestäni kuitenkin välttämätöntä viitata myös kaksikieliseen kontekstiin, joka antaa kehyksen näille ilmiöille.

Sekä suomalainen että unkarilainen siirtolaisuus on suhteellisen nuorta Australiassa. Unkarilaisten kohdalla suurimmat muuttoaalot tapahtuivat viimeisten 50–60 vuoden aikana ja suomalaisten kohdalla viimeisten 30–40 vuoden ajan. Nuoresta siirtolaisuudesta huolimatta molemmissa kieliryhmissä on havaittavissa asteittaisen kielenvaihdon merkkejä (vrt. Jaspaert & Kroon 1993). Jo pelkät tilastolliset faktat viittaavat tähän: vuonna 1991 unkaria puhuvien määrä oli 29 789, vuonna 2001 enää 24 484; australiansuomalaisten vastaavat numerot ovat 7 566 ja 6 231. Arvioiden mukaan sellaisia australialaisia, joiden vanhemmista vähintään toinen on unkarilainen, on yli 70 000 (Kuncz 1997: 232) ja vastaavasti suomalaisia olisi n. 20 000–30 000 (Korkiasaari 1989: 129; Suomalaiset: www-dokumentti) eli puhujien määrään verrattuna yli kaksi- tai kolmikertainen. Suunta kohti kielenvaihtoa on selvä. Osittaisen tai täydellisen kielenvaihdon kokevat myös lähes kaikki muutkin siirtolais- ja alkuperäiskansat Australiassa (Clyne 1991: 66–67).

Sekä australiansuomalaiset että australianunkarilaiset ovat kaksikielisiä, englantia osaamattomien määrä on mitätön. Kakkoskielen eli englannin kielen ja ykköskielen eli suomen tai unkarin käyttöalueet (domeenit) jakautuvat niin, että englantia vie voiton (Kovács 2001: 42–45). Ykköskielen käyttö rajoittuu perhe- ja ystäväpiiriin sekä uskonnollisiin toimintoihin; näissäkään se ei aina ole

dominoiva. Ykköskielen syöte jää siis paljon vähemmälle kuin kakkoskielen. Tällaisessa tilanteessa on luonnollista, että ykköskielessä syntyy leksikaalisia aukkoja. Seuraavassa analysoin, millaisia strategioita kaksikieliset australiansuomalaiset ja -unkarilaiset käyttävät näiden aukkojen täyttämässä ja minkälaisia seurauksia näillä strategioilla voi olla.

Aineistona olen käyttänyt Hannele Hentulan vuonna 1986 nauhoittamia 50 australiansuomalaisen haastatteluja (kopiot Suomen kielen nauhoitearkistossa ja Siirtolaisuusinstituutissa) sekä omia, vuosina 1993–1994 nauhoitettuja 35 australianunkarilaisen haastatteluja (kopiot itselläni sekä Sydneyn yliopiston kielikeskuksessa).

Leksikaalisten aukkojen täyttäminen kaksikielisten puheessa

Uuteen ympäristöön saapuneet siirtolaiset etsivät luonnollisesti uusia sanoja ilmiöille ja käsitteille, joita vanhassa kotimaassa ei ollut tai jotka jollain tavalla poikkeavat siitä. Yksinkertaisin menetelmä on lainata suoraan enemmistökielestä (tässä tapauksessa australianenglannista = E). Myöhemmin lainaaminen ulottuu myös sellaisiin käsitteisiin, joille on jo olemassa oleva sana ykköskielessä. Lainasanojen runsaan käytön takia australiansuomen ja -unkarin leksikko vähitellen erkanee suomensuomesta (SuSu) ja unkarinunkarista (UnkU). Esimerkissä 1 oleva *kärsimyshedelmä* oli varmaan tuntematon suomalaisille ennen Australiaan lähtöä; sanalla *papu* taas tarkoitetaan Suomessa monesti hernettä.

- (1) [...] *päsönfryyttiä* kasvatettiin ja tomaattia kasvatettiin, hernettä, *piinssiä*
[...] SuSu *kärsimyshedelmiä*; *papuja* (E. *passion fruit*; *beans*)

Suora lainaaminen tuo eteen morfofonologisia kysymyksiä: miten lainasana sopeutetaan puhujan äidinkieleen. Tässä suhteessa australiansuomalaiset ja -unkarilaiset eivät juurikaan poikkeaa amerikkalaisista kohtalotovereistaan – eivätkä kotimaassa olevistakaan. Australiansuomessa nimitetään saavat yleensä suomensuomenkin lainasanoille tyypillisen *i*-aineksen, kuten esimerkiksi 1 ja 2, verbit taas sopeutetaan yleensä supistumaverbityyppisiin (esimerkit 2 ja 3). Sananalkuisia konsonanttiihtymiä yksinkertaistetaan usein, mutta ei aina (esimerkeissä 2 ja 3: *stopita* – *topata*). Saman lainasanana taivutuksessa voi esiintyä variaatioita (esimerkit 2 ja 3: *stopita* – *topata*; esimerkit 4 ja 5: *aussia* – *ausseja*). Runksas variaatio kaksikielisessä ympäristössä voi viestittää epävarmuudesta (Campbell & Muntzel 1992 [1989]).

- (2) No, sit... joissaki noissa... pubeis-, pabeissa aina ku stopittiin. SuSu olutravintoloissa/pubeissa; pysähdyttiin (E pub, stop)

- (3) Yhen kerran tuli semmonen iso lintu nii, mä to-, mä näin ku se siellä käveli, mä to-, mä menin ja *toppasin*. SuSu: *pysähdyin* (E *stop*)
- (4) Sielä oli... *italiaanoja*, espanjalaisia ja *aussia* ja... kaikkia.
- (5) Ne on ollu joko ausseja tai jotain muuta. SuSu *italialaisia*; *australialaisia* (E *Italians*; *Aussies*)

Australianunkariin lainatuissa nomineissa ei ole niin selvää ”unkarilaisuusainesta” kuin australiansuomessa ”suomalaisuusainesta”, vaikka tietyissä sanoissa ”latinalaistamista” esiintyykin, kuten esimerkeissä 6 ja 7 *us-* ja *um-*johtimet. Lainaverbit saavat puolestaan unkarinunkarissa ja muissakin vähemmistöunkareissa runsaasti käytetyn deverbaalisen (V)l-verbi johtimen (esimerkki 8):

- (6) Most vót a, a müsoron egy, egy *fentesztikus* énekjelenet. UnkU: *fantasztikus* (E *fantastic*) ‘Nyt oli ohjelmassa yks, yks *fantastinen* laulukohtaus.’
- (7)Tévé, tévé, vannak dokument-, *dokumentáriumok*. UnkU: *dokumentumfilm* (E *documentary*) ‘Teeveessä, teeveessä on dokument-, *dokumenttielokuvia*.’
- (8) Amint látja, jöttek ide a fiaim, úgyhogy nem *komplénolhatunk*. UnkU: *panaszkozhatunk* (E *complain*) ‘Kuten näette, poikani tulivat tänne, joten ei ole *valittamista*.’

Lainatut sanat voivat aiheuttaa homonymiaa jo olemassa olevien sanojen kanssa. Näissä tapauksissa konteksti on tärkeä tekijä viestin koodaamisessa. Ilman laajempaa kontekstia ei esimerkiksi 9 kävisi ilmi (ainakaan suomensuomen puhujille), että kyse ei ole retkestä, johon tarvitaan passia, vaan bussiretkestä. Esimerkissä 10 englannin sana *pub* aiheuttaa lainatussa muodossaan homonyymien suomensuomen *pappi*-sanan kanssa, minkä puhuja itsekin huomaa ja nauraa sille.

- (9) Ne oli oikein järjestettyjä retkiä, *passiretkiä*. SuSu *bussi-* (E *bus*)
- (10) Työvälistysoimistona sen jälkeen toimi noi paikalliset *papit* eli *pupit*. <nauraa> SuSu *olutravintola* tai *pubi* (E *pub*)

Suoria lainoja huomaamattomimpia ovat käännöslainat. (Syntaktisia käännöslainoja en käsittele tässä.) Käännöslainoista monet ovat merkityslainoja, merkityksen laajenemisella syntyneitä kuten esimerkeissä 11 ja 12. Kaksikielisessä kontekstissa niiden merkitys on yleensä täysin selvä; vanhan kotimaan puhujien kanssa konteksti on joskus ymmärtämisen kannalta välttämätöntä. Esimerkissä 11 oikeastaan vain alkuosa on lainattu; uuden sanan merkitys koostuu suomalaisen ja englantilaisen merkityksen yhdistelmästä.

Unkarilaisessa esimerkissä 12 sanan *mozi* 'elokuvateatteri' merkitys laajeni englannin vaikutuksesta tarkoittamaan myös 'elokuvaa'. Konteksti valaisee tätä uutta merkitystä, jota sillä ei ole unkarinunkarissa. (Tosin nykyään alkaa myös unkarinunkariin kotiutua tällainen merkitys, erityisesti filmialalla työskentelevien kesken.)

- (11) Mun vanhin isopoika on Sitnissä. SuSu pojanpoika/tyttärenpoika/lapsenlapsi (E grandchildren)
- (12) Én a dokumentáriumokat szoktam megnézni meg a *mozikat*, mert minden, itt nálunk a tévé annyira más, mint Magyarországon. UnkU *film, mozifilm* (E *movie*: UnkU *mozi* 'elokuvateatteri' ja *film* 'elokuva') 'Minä katson yleensä dokumenttielokuvia ja elokuvia [elokuvateattereissa], koska kaikki, täällä meillä telkkari on niin erilainen kuin Unkarissa.'

Idiomit esiintyvät kaksikielisillä monesti myös käännöslainoina. Koska idiomeissa merkitys ei ole niissä esiintyvien sanojen summa, vaan jokin lisämerkitys (ks. Häkkinen 2000), niin niiden omaksumiseen tarvitaan enemmän aikaa ja syötettä kuin yksinkertaisten sanojen omaksumiseen. Kaksikielisessä ympäristössä toisen sukupolven edustajat eivät yleensä saa riittävästi ykköskielistä syötettä, jotta ykköskielen idiomit omaksuttaisiin, vaan ne korvataan monesti käännöslainoilla (esimerkit 13 ja 14). Kaksikieliset australiansuomalaiset ja -unkarilaiset osaavat koodata nämä käännösidiomit oikein; ongelmia voinee syntyä yksikielisten kanssa käydyissä keskusteluissa, erityisesti esimerkissä 14, jos lause loppuisi idiomiin *varpaita kutitti* ja se jäisi ilman kontekstia.

- (13) Azt úgy ismerem, mint a kezemnek a másik oldalát. UnkU: *ismerem, mint a tenyeremet* 'tunnen kuin kämmeneni' 'Tunnen hänet kuin käteni toisen puolen' (E sama: *I know it like (I/as well as) the back of my hand*; E.myös: *like the palm* 'kuin kämmeneni')
- (14) Niin tuntu vaan, että *varpaita kutitti*, mihin lähtis uuestaa. SuSu *oli matkakuume* (E *to have itchy feet* 'jllakin on kutittavat varpaat')

Myös koodinvaihtoa käytetään leksikaalisten aukkojen täyttämiseen. Koodinvaihdolla, joka tarkoittaa kahden kielen (elementtien) käyttöä saman keskustelun aikana, voi tietenkin olla monenlaisia muitakin funktioita, joita en tässä käsittele. Erityisesti lyhyet koodinvaihdot paikkaavat usein leksikaalista puutetta. Puhuja voi olla tietoinen koodinvaihdostaan tai hän tekee sen alitajunnaisesti. Englanninkielisten sanojen läsnäolo alkuperäismuodoissaan on näkyvin poikkeama vanhassa kotimaassa puhutusta kielestä. Ensimmäinen sukupolvi häpeää sitä usein – ainakin puhuessaan vanhan kotimaansa edustajan

kanssa. Ensimmäisen sukupolven australianunkarilainen kuvailee tilannetta esimerkissä 16. Esimerkki on erinomainen siitäkin syystä, koska informantti ilmoittaa puhuessaan siitä, että koodinvaihto voi olla alitajuisesti käytetty, ja myös sana *alitajuisesti* esiintyy koodinvaihtona.

- (16) De mi, izét beszélünk, mi PIDGIN-t beszélünk, mi nem tudjuk, hogy milyen nyelvet beszélünk. [...] Keverjük a izét, persze SUBCONSCIOUSLY. 'Me puhutaan tota, me puhutaan PIDGIN-*ä* <sekakieltä>, me ei tiedetä, mitä kieltä puhutaan [...] Sekoitamme tota sitä, tietysti SUBCONSCIOUSLY <alitajuisesti>.'

Koodinvaihto voi olla yhtä sujuvaa kuin yllä esitetystä esimerkissä. Sananhaku aiheuttaa joskus sujumattomuutta, toistoja. Esimerkeissä 17 ja 18 puhujat eivät löydä haettua sanaa tai sen sopivaa taivutusta ykköskielestä, näin he muutaman yrityksen jälkeen turvautuvat englantiin, jolloin englantilainen sana tuo mukanaan myös englantilaista morfologiaa (englannin monikon ja pääsanan lukusanan sekä preposition ja määräisen artikkelin).

- (17) kun täällä on niin pitkä... kesä ja mon-, mon-, MANY MONTHS. SuSu *monta kuukautta*
- (18) A-, apuka meg kint a GOLD FIELD-be dógozott. Az ásv-..., hogy mondjam, az ásv-..., -v-, az ás-... IN THE MINES. UnkU *aranymezők; bányában* 'I-, iskä taas oli töissä kultakentillä. Mine-..., miten sanoisin, mine-..., -n-, min-... IN THE MINES <kaivoksissa>.

Koodinvaihto englantiin voi myös aiheuttaa suomen tai unkarin morfologisen aineksen pois jättämisen, erityisesti objektitapauksissa (esimerkit 19, 20 ja 21), koska englannin suoraa objektia ei merkitä morfologisesti. Esimerkissä 21 morfologinen tunnusmerkittämyys siirtyy myös koodinvaihtoa edeltävään sanaan.

- (19) täytyy panna... CREAM. SuSu *voidetta*
- (20) Szeretem a ECONOMICS. UnkU *közgazdaságtan-t* <akkusatiivilla> 'Pidän talousopista.'
- (21) Ja mä oon nähny japanilainen BUSINESSMAN ja mä oon nähny amerikkalainen BUSINESSMAN ja australialainen. SuSu *japanilaisen, amerikkalaisen, australialaisen liikemiehen*

Koodinvaihto voi muuttua kahden kielen vaihtoehtoista käytöstä kahden kielen yhteensulamiseksi, jossa ei enää pystytä osoittamaan, minkä kielen kielioppi on pääroolissa, kuten esimerkeissä 22 ja 23. Esimerkissä 22 subjekti ja verbi ovat englanniksi, joka viittaisi siihen, että matriisikieli eli se, joka määrää lauseen kielioppia, on tässä tapauksessa englanti – sana *hullu* saa kuitenkin

suomen partitiivin. Esimerkissä 23 verbi ja objekti ovat englanniksi, niissä toimivat englannin kielioppisäännöt (verbiä ei taivuteta persoonien mukaan, eikä objektia merkitä morfologisesti), mutta englannissa pakollinen persoonapronomini puuttuu; objektin määräinen artikkeli on puolestaan unkariksi.

(22) THAT'S hullua. SuSu (*Se*) on hullua.

(23) Mikor ... FINNISHED a UNIVERSITY. UnkU Mikor *befejeztem az egyetemet*. 'Kun valmistuin yliopistosta.'

Leksikaalisesta aukosta puhuja voi viestittää myös avunpyynnöllä (esimerkit 24 ja 25). Näissäkin tapauksissa etsittyä sanaa esitetään koodinvaihtona. Koska aineisto on kerätty henkilökohtaisin haastatteluin, eikä haastattelija kuulunut täysin australialaiseen kaksikieliseen sisäryhmään, niin tämäntyyppisiä avunpyyntöjä on haastatteluissa useita. Spontaanimmassa, ryhmäsisäisissä keskusteluissa sana-aukko todennäköisesti täytettäisiin pelkällä koodinvaihdolla ja avunpyyntö jäisi pois. Hetken mietittyään haettu sana voi tulla informantillekin mieleen. Hakuun voi liittyä myös paljon toistoja.

(24) Meidän piti oppia laskemaan ja ne anto meidän...Mikä on CORN suomeks? CORN ... maissia... Onks se? Joo. SuSu *maissi*

(25) Nem kapnám meg a, a, a, HOLIDAY-t, hogy mondják, hogy a, a, hát HOLIDAY, hogy mondják magyarul, magyarul. UnkU *szabadság* 'En saisi sitä, sitä, sitä, HOLIDAY-tä <lomaa>, miten sitä sanotaan, että sitä, sitä, noh, HOLIDAY <loma>, miten sitä sanotaan unkariksi, unkariksi.'

Kaksikieliset voivat täyttää leksikaalisia aukkoja myös sanoman uudelleenmuokkaamisella, selittämällä kyseistä sanaa, esittämällä synonyymeja tai käyttämällä vastaavanlaisia sanoja kuin 'juttu', kuten esimerkeissä 26 ja 27. Esimerkissä 27 haettu unkarilainen sana on *gyógyszergyár* 'lääketehdas'. Lääke-sanalle on kaksi vaihtoehtoa unkarissa: *gyógyszer* tai *orvosság*; sanaa *orvosi* 'lääke-, lääketieteellinen' käytetään esimerkiksi yliopistosta puhuttaessa, mutta lääketehdasta merkitsevässä yhdyssanassa käytetään vain sanaa *gyógyszer*. Kun puhuja on epävarma, käyttikö hän sopivaa sanaa, hän lisää lauseeseen selityksen 'se, joka valmistaa lääkkeitä'.

(26) Ez a hajdolog? UnkU hajgumi 'Tämä hiusjuttuko?' (= 'Tämä hiuspampulako?')

(27) Ezt meg egy orvosi gyárnak, aki gyógyszereket készít, az rendelte tőlem. UnkU *gyógyszergyár-nak* [csináltam] 'Tätä taas [tein] eräälle lääketehdaalle, se, joka valmistaa lääkkeitä, se tilasi minulta.'

Omakielisen sanan luomisella on myös mahdollista täyttää leksikaalista aukkoa. Osa näistä esimerkeistä ei luo täysin uutta sanaa, vaan muokkaa jo olemassa olevan sanan merkitystä tai laajentaa sen käyttömahdollisuuksia. Esimerkissä 28 informantti yrittää luoda kasettinauhurille unkarinkielisen sanan ja esittää kaksikin vaihtoehtoa. Esimerkissä 29 sana *kielinen* tarkoittaa englantia taitavaa ihmistä (alun perin todennäköisesti vaan brittiläisperäisiä, myöhemmin myös muita, jotka osasivat hyvin englantia). Sana on yleisesti käytetty australiansuomessa, ja se esiintyy myös amerikansuomessa tässä merkityksessä. Kielinen-sana yhdyssanan osana on myös suomensuomessa (esimerkiksi *englanninkielinen*). *Kielisen* vastakohtana on *puhumaton* (*mies*) esimerkissä 30 ja se kuvaa osuvasti kielitaidottomuutta. Sanaa esiintyi vai yhdellä informantilla.

(28) Ja, a rádiókazetta. Kazettajátszó. UnkU rádiósmagnó 'Aha, se radiokasetti. Kasettiasoittava.' <'kasettisoitin'>

(29) [...] joskus meni *kielisen* kanssa ulos [...] SuSu *englantia taitavan*

(30) Vaikka minä olin *puhumaton* mies, kuule niin, kum mä lähin työtä hakee ni, aina löyty. Aina löyty. SuSu *englantia taitamaton*

Uusien sanojen luominen voi tapahtua myös jo olemassa olevien vartalojen ja johdinten poikkeavalla yhdistelmällä. Asultaan lähellä olevien, samanlaiselta kuulostavien, mutta merkitykseltään täysin erilaisten sanojen käyttöä toistensa sijaan esiintyy myös aineistossani, erityisesti toisen polven puheessa. Silloin se yleensä viestittää siitä, että ykköskielen leksikkoo ei ole täysin omaksuttu tai omaksutut sanat on unohdettu vähäisen käytön takia. Harvemmin käytetyt sanat voivat unohtua myös ykköspolven puhujalta, kuten esimerkissä 31. Esimerkissä 32 toisen polven australiansuomalainen ei tee eroa *kisailla* ja *kiistellä*-sanojen välillä. Tässä otteessa kyse on lähdöstä hevoskilpailuun Amerikkaan. Sananhakua tässäkin tapauksessa edeltävät toistot ja tauot.

(31) Mert előzőleg megtanultam *kézikötő*-, *kötődést is, kötést*. [...] És elmentem egy üzembe itt, *kötődősnék*. UnkU *kötés* 'kutominen', *kötődés* 'liittyminen, yhteydentunto', *kötődés* 'kutomisalan pienyrittäjä', 'Koska aikaisemmin olen opetellut *käsinkutoja*-, *kutoamis*-, *kutoamista*. Ja menin erääseen tehtaaseen *kutojaksi*.'

(32) Olis niinku... maksanu niin paljo rahaa mennä Amerikkaa, tota ni sitä *kappia* niinku.... niinku... *kiistaile*-, niinku *kiistailee* sinne. SuSu *mestaruuskilpailu*; *kisailemaan*

Johtopäätökset

Leksikaalisten aukkojen esiintyminen kaksikielisessä kontekstissa on yleistä

erityisesti toisen sukupolven parissa, mutta leksikaalisia aukkoja voi syntyä jo ensimmäisenkin polven puhujilla. Harvoin ne jäävät täysin täyttämättä. Edellä olevan esimerkisarjan avulla esitin australiansuomalaisessa ja -unkarilaisessa aineistossa esiintyviä, tyypillisimpiä aukkojen paikkaamiskeinoja: lainaamista, koodinvaihtoa, olemassa olevien sananvartalojen ja johdinten poikkeavaa yhdistelemistä, uuden sanan luomista, sanoman uudelleenmuokkaamista. Leksikaalisten aukkojen täyttämällä voi myös olla hyvin pitkälle johtavia kieliopillisia seuraamuksia (sijapäätteiden poisjättäminen, ”sekakieliopin” muodostuminen). Tuntuu siltä, että leksikaalisilla aukkoilla on asteittaisen kielenvaihdon muutosprosessissa paljon suurempi merkitys kuin on aikaisemmin ajateltu.

Lopuksi haluaisin esittää, miten hyvin täysin maallikko kaksikielinen australiansuomen puhuja pystyy kuvaamaan leksikaalisten aukkojen syntymistä ja niiden täyttämistä (esimerkki 33):

- (33) Suomen kieli on vielä mulla UM... PRETTY GOOD <ihan hyvä> ja mä sen osan. Mutta se että, nopeuden kannalta. Ja jos on joku semmonen LONG CONVERSATION <pitkä keskustelu>, mitä nyt tarttis esitelmää pitää, sanotaan jostakin aiheesta, niin kyllä mää sen mieluummin pijän vielä englanniks kuin suomeks tässä vaiheessa. Tai vielä, ää... nyt. Vaikka ei mulla oo Suomes-... Siellä jo koulussakini ollessa, niin mä olin ihan hyvä. Mikä? Äidinkieleksikö sitä kututtiin ja kielioppi ja kaikki semmonen. Ainekirjotus ja kaikki ne niin. Ihan, ihan mää tykkäsin siitä, että ihan mää sain niistä ALLRIGHT arvosanat, mutta UM <mmm> ... Mut kyllä sitä, kyllä sitä unohtaa. Erilaisia sanoja. Anjan kanssa naurettiin yks päivä... Mitä sanaa me mietittii? GUTTER <ränni>. Ränni. Sit me keksittiin, että se on ränni. Kauhee sana sinänsä, mutta me ku puhutti jostaki. Sitte... taas tuli yhistettyä, se että, OH GUTTER <ai ränni>. Että jotkut teki talossa uutta GUTTER <ränniä>. Niin mä sanoin, että mikäs se onkaan suomeks tuo. Sitte sitä mietettiii yhdessä ja sit jompkumpi sanoi, että se on ränni. Hah, hah... Ihan nauratti, että... Siis tommosia sanoja, mitä ei tuu käytettyä paljo. Kuka nyt rännistä puhuu joka päivä. Nii se unohtuu. Ja sit kun sen johonki sinne lokeroon laittaa, niin sit se yllättäen saatta tulla sieltä esille. Mutta mä en josku kivenkovallakaa, vaikka mä yritän kuinka mieltää, niin mä en saa sitä päähäni. Ja sit se tulee iisimmin, niinku sen sanoo englanniks. Ja sitten, yleensä ihmiset niinku ymmärtää täälläki ovat suomalaiset, niin sen verran että ne ymmärtää sen. Tai sitte yri-, täytyy selittää asiaa toista kautta. Jos, et sää tiää jotakin. Muista jotakin määrättyä suomen sanaa, niin sää sanot sen saman

asian eri tavalla. Että sää meet niinkun, UM... DETOUR <mmm... kiertotietä>. Et mee suoraa tietä, vaan otat DETOUR <kiertotien> ja sitten kerrot sen IN THE DIFFERENT WAY <eri tavalla>.

Lyhenteet

- E englanti; tässä englannin kielen Australiassa puhuttu variantti (australianenglanti)
 SuSu Suomessa puhuttu suomen kieli (suomensuomi)
 UnkU Unkarissa puhuttu unkarin kieli (unkarinunkari)

Lähteet

- Campbell, Lyle – Muntzel, Martha C. 1992 [1989]: The structural consequences of language death. – Nancy C. Dorian (toim.), *Investigating obsolescence. Studies in language contraction and death* s. 181–196. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clyne, Michael G. 1991: *Community Languages. The Australian Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Häkkinen, Kaisa 2000: Idiomien määritelmiä. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii* s. 1–15. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Jaspaert, Koen – Kroon, Sjaak 1993: Methodological Issues in Language Shift Research. – Gus Extra & Ludo Verhoeven (toim.), *Immigrant Languages in Europe* s. 293–308. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Korkiasaari, Jouni 1989: *Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet.
- Kovács, Magdolna 2001: *Code-Switching and Language Shift in Australian Finnish in Comparison with Australian Hungarian*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.
- Kuncz, Egon 1997: *Magyarok Ausztráliában*. A Magyarorsággutatók könyvtára 21. Budapest: Teleki László Alapítvány.
- Suomalaiset = [Www.pp.clinet.fi/~ozleague/suomalaiset.html](http://www.pp.clinet.fi/~ozleague/suomalaiset.html). (Päivitetty 25.3.1998, osittain päivitetty 6/2001; luettu 17.5.2003.)

Filling lexical gaps in a bilingual context: the cases of Australian Finnish and Hungarian

Almost all of the minority groups (aboriginals and immigrants) in multilingual Australia have gone through a gradual or complete language shift: the domains of minority language use are becoming restricted and English is used more and more. Although language shift is mainly caused by extralinguistic factors, it is important to examine how this process takes place in the minority language. The paper analyses lexical gaps in Australian Finnish and Hungarian spoken language data from the point of view of language shift. Because language change in contact situation usually begins with lexical changes, the author examines whether the missing lexical elements in L1 and the ways of filling them in speech have an important role in changing other grammatical elements.